

Bever: liever sturen dan bestrijden

SAMENVATTING

Na herintroducties in de Biesbosch in 1988 en in de Gelderse Poort in 1994 neemt het verspreidingsgebied van de bever toe, vooral langs de grote rivieren. Sinds 2016 trekt de bever ook via beeksystemen verder oostwaarts, het achterland in. De keerzijde van dit succes is risico op schade aan kades, dijken en oevers. Door te anticiperen op kolonisatie van gebieden door bevers, kunnen we problemen voor zijn en gebruikmaken van de goede eigenschappen van het dier.

Tekst: **Sil Westra, Michiel Schaap & Anna Wegner**

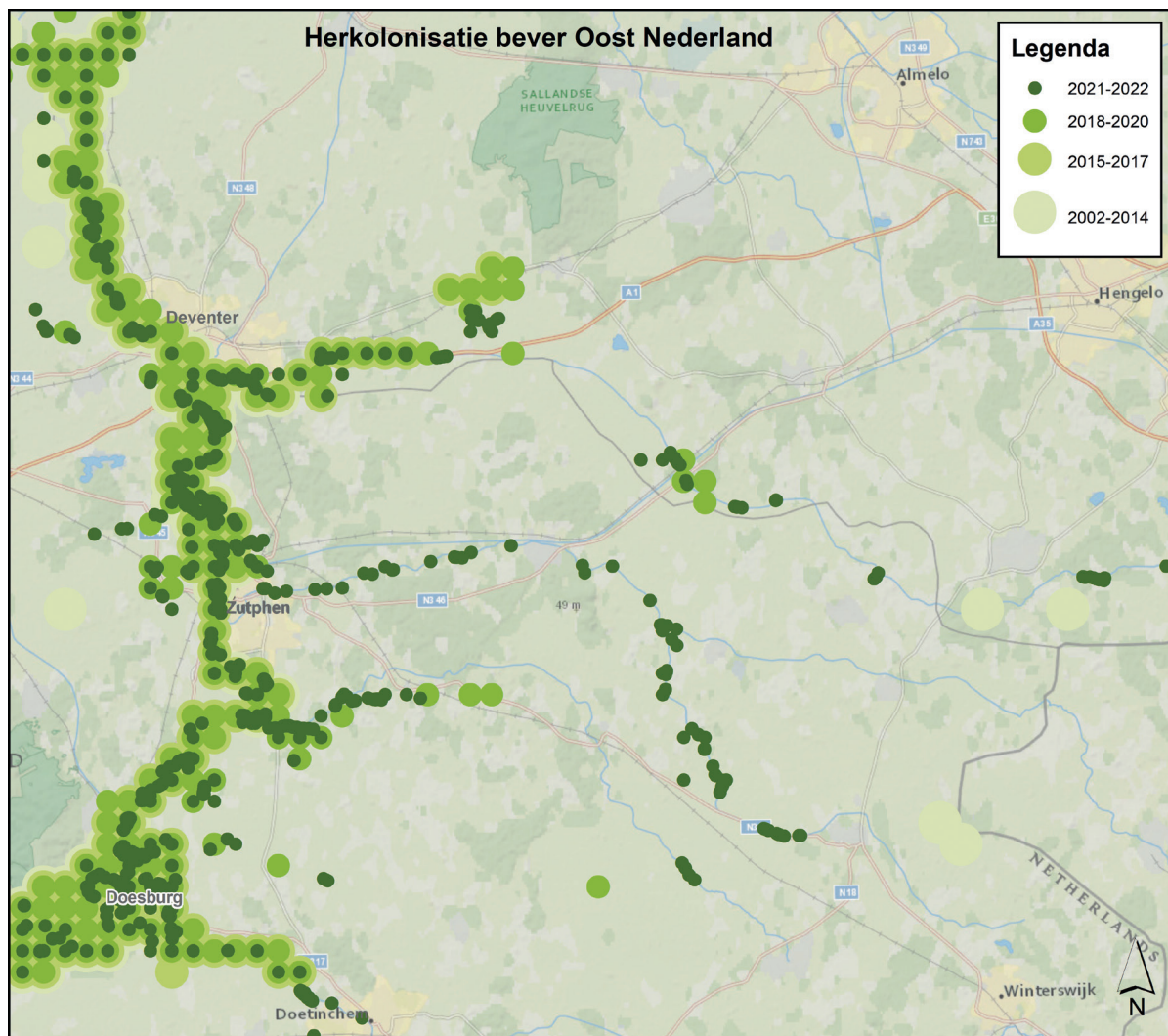
1 Een bever op de Berkel. (Foto: Michiel Schaap)

2 De IJssel vormt een hoofdader voor de herkolonisatie van Oost Nederland (Sil Westra)

3 De eerste burcht buiten de hoofdstroom van de IJssel werd in 2016 een feit in de Schipbeek bij Deventer. (Foto: Michiel Schaap)

In 1826 werd de laatste bever bij Zalk aan de IJssel gedood; bevers waren in Nederland uitgestorven. Ruim 160 jaar later, in 1988, zijn de eerste uit Oost-Europa gehaalde bevers weer uitgezet in de Biesbosch. In 1994 volgden uitzettingen in de Gelderse poort en in 2007 in het Hunzedal. Vanuit deze populaties verspreiden bevers zich sindsdien gestaag. De grote knaagdieren komen voor langs rivieren, beken, moerassen en sloten (Dekker & Vreugdenhil 2012). Na bijna 200 jaar afwezigheid langs de IJssel worden er vanaf 2005 tussen Zutphen en Zwolle weer sporen van zwervende bevers aangetroffen. In 2007 werd de eerste IJsselse beverburcht in de omgeving van Deventer gemeld. En in 2016 hebben bevers zich voor het eerst buiten de hoofdstroom van de IJssel gevestigd in de Schipbeek bij Deventer. De Schipbeek stroomt vanuit Duitsland (Ahauser Aa) door de Achterhoek, Twente (Buurserbeek) en Salland en mondt bij Deventer uit in de IJssel. Waterschap Rijn & IJssel heeft de Schipbeek en de Buurserbeek heringericht en legde gevarieerde oevers en vistrappen aan langs een groot deel van het traject. Hierdoor is er meer ruimte voor water en natuur ontstaan en zijn er ook gunstiger omstandigheden voor bevers gecreëerd. Dat heeft zich uitbetaald in de vestiging van bevers in de benedenloop van de Schipbeek tot in de Achterhoek. Dat blijkt uit sporen, zichtwaarnemingen en de aanwezigheid van burchten die structureel door de auteurs zijn verzameld met hulp van vrijwilligers. Sinds de eerste vestiging in 2016 bij Deventer zijn er

4

buiten de hoofdstroom van de IJssel in zeven jaar tijd achttien kilometerhokken gekoloniseerd en verschenen er ten minste vijf nieuwe burchten 4.

Kolonisatie definiëren we hier als nieuwe kilometerhokken die binnen een beverterritorium vallen. Deze nieuwe verspreiding heeft plaatsgevonden over een oeverlengte van 12 km. Dat betekent dat de kolonisatie van de bever in de Schipbeek verloopt met een snelheid van ongeveer één territorium, ofwel 3 km oeverlengte per jaar. De afgelopen jaren zijn er in veel meer kilometerhokken beversporen gesignaleerd in Oost-Nederland 5. Ook langs de Baakse Beek, Berkel, Groenlose Slinge, Grote Beek, Eefse Beek, Oude IJssel, Oude Schipbeek, Peterswatergang, Dortherbeek, Oude Eefsebeek, Eldrikse kwelsloot, Rijnstrangen, het

4 Kaart van Oost-Nederland met verspreidingsgegevens van bever (NDFF/Zoogdierdatabank, Waterschap Rijn IJssel, aangevuld met persoonlijke gegevens van de auteurs).

5 Grafiek met toename van het aantal kilometerhokken met sporen van bever in Oost Nederland (NDFF/Zoogdierdatabank, Waterschap Rijn IJssel, aangevuld met persoonlijke gegevens van de auteurs).

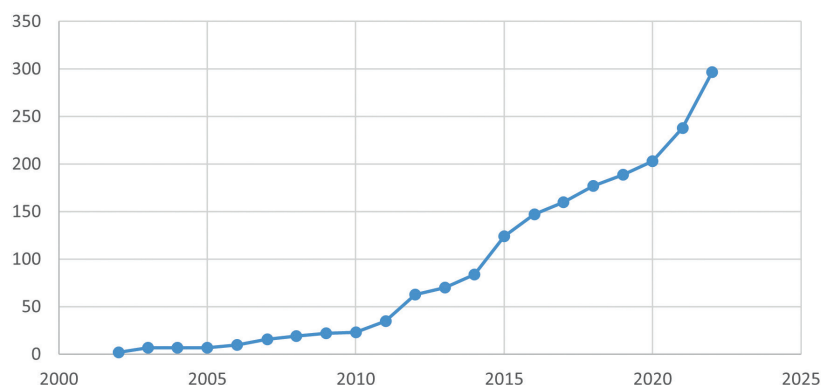
Grenskanaal en het Waalse Water is de aanwezigheid van bevers inmiddels aangetoond.

De opmars van bevers door Oost-Nederland is een referentie voor wat al gaande is in andere delen van Nederland, of in de toekomst zal gebeuren. Potentieel leefgebied voor bever bestaat grofweg uit heel Nederland, exclusief de Veluwe en de Wadden (Dijkstra & Poortinga, 2016). Bevers hebben een voorkeur voor bosrijke gebieden, maar komen ook voor in agrarisch en stedelijk gebied (Jansman et al., 2016). Kortom, er zijn nog veel uitbreidingsmogelijkheden en de opmars van de bever is voorlopig niet ten einde. De bever is flexibel en de verwachting is dat bevers zich de komende jaren in Nederland langs veel meer kleinere waterlopen verder stroomopwaarts door het achter-

3

Aantal kilometerhokken met beversporen in Oost NL

5

6 Een bever met een jong aan de waterkant. (Foto: Michiel Schaap)

7 Een beverdam kan natschade veroorzaken. (Foto: Michiel Schaap)

8 Een 'beaver deceiver' is een aanpassing aan een dam om schade te voorkomen. (Foto: Michiel Schaap).

land verspreiden. Door de herkolonisatie in Nederland duikt de bever steeds vaker op in gebieden binnen de invloedssfeer van infrastructuur (Dijkstra & Polman, 2018).

Een bever graaft zijn verblijfplaatsen in de vorm van oeverholen. Deze hollen hebben ingangen onder de waterlijn en stijgen door de oever naar een droog gelegen holte. De hollen hebben een diameter van zo'n 30 cm, kunnen meters lang zijn en meerdere kamers verbinden. Een burcht ontstaat als het plafond van zo'n kamer instort, waarna de bever het repareert met een dak van takken en twijgen. Als de ingangen door een zakkende waterspiegel boven water komen te staan, voelen bevers zich niet veilig en bouwen ze dammen om het waterpeil hoog te houden. Voor hun voedsel knagen bevers aan bomen, die soms geveld worden om bij de jongere twijgen in de kroon te komen.

In goede banen leiden

We leven in een dichtbevolkt land, met veel belangen, waar vaak weinig ruimte is voor natuurlijke processen. Daarom kunnen bevers vanuit menselijk oogpunt in het cultuurlandschap schade aanrichten: schade door graafwerk ('graafschade'), dammenaanleg ('natschade') en vraat ('knaagschade') 7. Gelukkig bestaan er preventieve maatregelen om de bezigheden van bevers in kwetsbare gebieden in goede banen te leiden (Blanker et al., 2017; Dijkstra & Polman, 2018; Thissen & Dijkstra, 2018; waterbeheerders pro-

9 Gekantelde kraan door oeverholen van bever. (Foto: Waterschap Aa en Maas)

vincies Gelderland en Zuid-Holland, 2020). Voorbeelden van maatregelen zijn het weren van graverij op ongewenste plekken door het plaatsen van rasters, beschoeiing of damwanden, het verlagen of verflauwen van oevers of het verleggen van watergangen. Maar vaak volstaan kleinere aanpassingen, zoals het lokaal verdiepen van watergangen bij burchten, het plaatsen van roosters voor duikers om te voorkomen dat die worden dichtgestopt en de aanleg van zogenoemde *beaver deceivers*: drainagebuizen onder beverdammen door 9. Boombeschermers kunnen vraat aan monumentale of kwetsbare bomen voorkomen. Soms is het noodzakelijk een burcht of hol te vernietigen, bijvoorbeeld als een bever in een dijk graaft, waardoor het achterland niet meer veilig is voor hoogwater. Ook kunnen holen in oevers onder onderhoudspaden gevaarlijk zijn voor machines die eroverheen rijden. Er zijn voorbeelden van gekantelde en in het water belande machines vanwege een beverhol 9. In de Gelderse en Overijsselse beverprotocollen staat beschreven hoe een waterschap dient te handelen bij het vernietigen van een hol in een dijk of oever, of bij het verwijderen van een dam in een watergang. Dit zijn overtredingen van de Wet Natuurbescherming en kunnen alleen worden uitgevoerd nadat er is aangetoond dat er geen andere oplossingen zijn. Bij het vernietigen van een burcht of hol is het bovendien vaak verplicht om een alternatief te bieden. Dat betekent dat er nieuw leefgebied moet worden aangelegd met de juiste landschappelijke kenmerken. Soms zelfs met aangelegde kunstburchten, hoogwatervluchtplaatsen of foerageergebied. Dit kost veel tijd en geld. Om dergelijke drastische ingrepen te voorkomen, kunnen we beter anticiperen op de komst van bevers, wat goed mogelijk is door de voorspelbaarheid van hun gedrag. Bevers vestigen zich vaak onder een boom op een (schier)eiland of bij een kruispunt van waterwegen (Reinhold & Smeets, 2014). Om vestiging te ontmoedigen, kunnen op zulke plekken oevers worden geëgaliseerd of struiken en bomen weggehaald worden (Bos et. al. 2020). Toekomstige vestigingen van bevers kunnen we deels sturen met een voor bevers aantrekkelijke landschapsinrichting en tegelijk het ongeschikt maken van plekken waar bevers onwenselijk zijn (van der Lee, 2020).

Mogelijk zijn bevers zelfs bruikbaar als waterbouwkundigen die, nu droogte en overstromingen door klimaatverandering geen uitzondering meer zijn, het water vasthouden en waterpeilen reguleren. Dit jaar bleek een bever in een grote droogvallende beek in de Achterhoek precies op het juiste moment een dam te bouwen, waardoor het gestegen waterpeil ervoor zorgde dat hij gebruik kon blijven maken van zijn oeverhol. Bovenstrooms van de dam is nog volop vis in leven en ook de overige aquatische fauna heeft hierdoor overlevingskansen en zal, zodra de beek weer watervoerend wordt, in korte tijd weer de beek herbevolken. Als we de bever de kans geven is hij in staat gereguleerde beeklandschappen in korte tijd te veranderen in natuurlijke beeklandschappen. De toch al zo onder druk staande biodiversiteit zal met de activiteiten van de bever er in veel gevallen op vooruit gaan. Dus laten we bevers zoveel mogelijk welkom heten, opdat deze markante dieren met hun activiteiten daar waar mogelijk ons kunnen helpen de waterproblematiek op een natuurlijke wijze het hoofd te bieden. ■

Sil Westra

Silvavir ecologisch advies
sil.westra@silvavir.com

Michiel Schaap

Natuurmonumenten

Anna Wegner

Waterschap Rijn en IJssel

SUMMARY

Beavers: rather regulate than combat

After reintroduction in The Netherlands in 1988, the number of beavers has increased substantially along various main Dutch waterways, most recently also in the eastern part of the country. Their comeback is considered icing on the cake for ecological restoration but also causes conflicts in a landscape intensively managed by humans. Beavers dig into water protection structures and may obstruct smaller waterways or damage trees while looking for food and building material. With prevention being cheaper and often easier than solving problems, we describe measures based on predictability of beavers to avoid conflicts. Beavers may also become allies when they build dams in areas where water needs to be retained.

Literatuur

De complete literatuurlijst van dit artikel vindt u door deze QR-code te scannen, of bij de online versie van dit artikel, die te vinden is op <https://delevendenatuurmagazine.nl/delevende-natuur-nummer-06-2022/samenvatting-bevers-liever-sturen-dan-bestrijden/>

